

Lalm, den 12. juli 1960.

116047

Til
FOLK og LAND
Kierschowsgt. 5,
Oslo.

Har med interesse lest artikkelen "Skal norsk historie bygge på fusk og løgn?" i nr. 18 lørdag den 14. mai av Folk og Land. Artikkelen inneholder følgende avsnitt:

"Som høyesterettsadvokat Wyller blant mange andre kan berette om i sin bok om forholdene i Stavangerdistriktet, lar Englands og Frankrikes planer om å tvinge Norge inn i krigen under ett eller annet påskudd seg ikke lenger diskutere av folk som gjør krav på normal intelligens. I måneder før den skjebnesvangre april måned foregikk forberedelsene til denne vestmaktens angrep på Norge og på norsk nøytralitet." Videre heter det: "- - og det er vel liten grunn til å tro at ikke iallfall noen av ~~de~~ av dem som hadde ansvaret for Norges skjebne spilte med i dette spill. Det er den eneste forklaring hvis en ikke skal tro at alle disse storpolitikere og statsmenn var komplette idioter."

Det kan i denne forbindelse være av interesse å se hva den engelske undervannsbåtsjef, captein MacIntire, skriver i sin bok "Narvik". Han forteller her om de alliertes planer og de operasjoner som ble satt i gang da Norge ble dradd inn i krigen i 1940.

Det som etter min mening er mest interessant ved captein MacIntires bok er at den er skrevet av en engelskmann, og at den så klart røber de alliertes oppfatning av norsk nøytralitetspolitikk under forspillet til 9. april. Dette er ting som er vel kjent fra før, men det kan likevel være grunn til å ta det med for ennu en gang å få fastslått de alliertes planer og spill, og de norske myndigheters opptreden i denne sak.

Da jeg er helt ny leser av Folk og Land, vet jeg ikke hva som er skrevet om dette emne fra før eller om den før nevnte bok er kjent av bladets lesere. Selv har jeg ikke lest boken, men bare en bokanmeldelse i Norsk Militært Tidsskrift som det vedlagt følger et utdrag fra.

Hensikten med brevet og utdraget er ikke å få det trykt i avisen. Men hvis det har noen interesse vil jeg få lov å gjøre Folk og Land oppmerksom på de opplysninger som kommer frem i de nevnte skrifter. Jeg henviser for øvrig til NORSK MILITÆRT TIDSSKRIFT 5. hefte 1960, og captein MacIntires bok. Opplysningene (hvis de har noen interesse) stiller jeg "for min del" til fri disposisjon for Folk og Land.

Med vennlig hilsen

Ola H. Hanslin
Ola H. Hanslin.

Utdrag fra bokkronikken i NORSK MILITÆRT TIDSSKRIFT
5. hefte 1960.

Bøker

Captein Donald MacIntire D.S.O. m. v.: Narvik.
220 s. Pris 18 sh. Forlag: Evans Brothers Ltd.,
London. 1959.

I

Captein MacIntire var under 2. verdenskrig en av Storbritannias kjente undervannsbåtsjefer og gikk av fra aktiv tjeneste i 1954.

I boken "Narvik" skildrer han ikke bare hendelsene omkring Narvik ved krigsutbruddet i april 1940, men også de øvrige allierte operasjoner som ble satt i gang som følge av det tyske angrep på Norge, helt til kampens opphør ved evakueringen fra Nord-Norge i de første dager av juni.

Det tyske angrep på Norge vil nu være vel kjent fra orlogskaptein E.A.Steens 5 utkomne bind om "Norges sjøkrig 1940-45". Det skal derfor i det følgende ikke gjøres noe forsøk på å beskrive hendelser som interesserte må antas å ha satt seg inn i tidligere, men søke fremhevet de særlige momenter som knytter seg til den allierte innsats.

Etter alle de meldinger som kom inn til det britiske admiraltet og senere også til den norske regjering i de første dager av april 1940 burde det tyske angrep etter forfatterens oppfatning ikke hatt noensomhelst sjanser til å komme overraskende. I de første dager av april kom det en strøm av rapporter om konsentrasjon av skip i de tyske Østersjøhavner og i Helgolandsbukten. Britiske bombefly som på dette tidspunkt - så utrolig det enn høres - var sterkt opptatt med å kaste flyveblad over Vest-Tyskland istedenfor eksempelvis å slippe noen bomber på tett sammenpakkede tyske transportflåter, meldte om usedvanlig aktivitet og mystiske lys-signaler i nordtyske havner. Den 4. april ble "Scharnhorst" og "Gneisenau" oppdaget i Wilhelmshaven. Den 5. april meddelte en "nøytral" minister i Berlin at en tysk divisjon var planlagt land-satt i Norge to dager senere. Da denne melding nådde sjefen for Home Fleet admiral Forbes den 6. april var kommentaren at "alle disse rapporter er av tvilsom verdi og kan godt være et nytt trekk i nervekrigen". Noen få timer tidligere hadde en rapport kommet inn som meldte en tysk flåteavdeling på 10 jagere (det var den tyske gruppe I med 2000 soldater mot Narvik) ved Horns Rev og en annen tysk flåteavdeling umiddelbart etter bestående av 1 krysser ("Hipper") og 4 jagere (dette var gruppe II med 1700 soldater mot Trondheim).

Hvis de etterretninger som var i britisk besittelse ved middagstid den 7. april var blitt vurdert riktig og ordre om motforholdsregler gitt med det samme, ville disse to grupper kunne vært møtt og tvunget til kamp før de nådde sine bestemmelsessteder. Også den tyske gruppe III mot Bergen (de lette kryssere "Køln" og "Königsberg", den eldre krysser "Bremse" og et antall mindre skip med ialt 1900 mann ombord) kunne også være blitt avskåret av overlegne britiske sjøstridskrefter.

Men igjen ble det somlet de timene som hadde gjort det mulig å tilintetgjøre hele denne del av det tyske ekspedisjonskorps. Først kl. 2015 den 7. april stakk den britiske hovedflåte ut fra Rosyth havn med kurs nordover.

II

Den 8. og 9. april raste det storm langs norskekysten. Allikevel ville den britiske flåtesjef ha kunnet snappe opp gruppe I og II utenfor Trondheimsfjorden, om han hadde satt kursen dit. Hans kurs lå for meget på nord, og han holdt seg for langt fra land til å ha noe håp om å støte på fienden. Til hans unnskyldning taler at man på dette tidspunkt fremdeles manglet b e v i s for at invasjonsstyrker var underveis nordover. Beviset fikk man først den 8. april ved middagstid, da den polske jager "Orzel" torpederte det tyske troppeskip "Rio de Janeiro" utenfor Lillesand. Om aftenen 8. april offentliggjorde endog Reuters Bureau denne melding, men selv da oppfattet hverken det britiske admiralitet eller langt mindre den norske regjering situasjonens alvor.

I London tenkte man seg mulighetene av et tysk utfall i Nordsjøen. Et par tilfeldigheter bestyrket en slik oppfatning. Den 8. april om morgenen kom en etterlatt britisk jager "Glowworm" i kontakt med gruppe II og i kamp med en overlegen tysk styrke. Den fikk sendt melding før den ble senket. Imidlertid var gruppe II noe for tidlig ute etter planen. Den satte derfor kurs vestover fra norskekysten. Den 8. april kl. 1400 ble den oppdaget av et rekognoseringsfly fra admiral Forbes eskadre 130 miles undav. For å komme i kontakt endret Forbes sin kurs nordvestover. Andre meldinger kom ikke om gruppe II, og Forbes fikk ingen kontakt, da gruppe II snart gjorde helomvending og uten å bli stoppet av norske styrker gikk inn i Trondheimsfjorden natt til 9. april.

Tidlig på ettermiddagen 8. april hadde forøvrig Forbes til sin forbauselse fått melding ~~ø~~ fra Admiralitetet om at den allierte landgangsoperasjon mot Norge var oppgitt, at folkene som var ombord i krigsskipene var satt i land, og at krigsfartøyene snarest ville bli sendt ut i Nordsjøen til forsterkning av Forbes enheter.

Idag vet vi at hvis de ombordværende landgangsstyrker hadde vært sendt til Norge endog så sent som på dette tidspunkt, ville de ha vært i Bergen og Stavanger før tyskerne.

Den 8. april kl. 1500 kom melding til Forbes fra den britiske marineattache i København over Admiralitetet at "Lützow" og "Blücher" med 2 kryssere og 3 jagere hadde passert de danske belter og var på vei opp Kattegat. Samme dag kl. 1800 ble styrken meldt ved Skagen. Det var den tyske gruppe V mot Oslo.

Nå fulgte en periode av mere eller mindre forvirrende britiske ordrer og kontraordrer som bare kunne ha til følge en ytterlige økning av tyskernes sjanser til hell.

Gruppe I mot Narvik nådde frem til Vestfjorden 8. april kl. 2000. Her forlot de 10 jagere med 2000 mann av 139. bergregiment under generalmajor Dietls kommando de to støtteskip "Gneisenau" og "Scharnhorst" og gikk inn Ofotfjorden, mens de to slagkryssere hadde ordre til å krysse nordover opp mot Ishavet inntil landgangstroppene var brakt velholdne på land og jagerne skulle vende tilbake til sine baser i Tyskland.

Været var nu overhending og slagkrysserne måtte sette ned farten til 7 knop. I grålysningen den 9. april var de to skip utenfor Skomvær fyr utenfor Lofoten i svar sjø og snetykke, da de plutselig ble beskytt fra vest. Det var admiral Whitworths styrke slagkrysseren "Renown" og 9 jagere som hadde åpnet ild. Også Whitworth

hadde fått meldingen om tyske krigsskip utenfor Trondheimsfjorden med kurs vestover. På samme måte som denne ulykksalige rapporten åpnet sjøveien for tyskerne til Trondheim ved at admiral Forbes endret kurs mot nordvest, åpnet den nu også sjøveien til Narvik, idet Whitworths mente at hans primære oppgave var å hindre de tyske skip i å komme ut i Atlanterhavet. Om aftenen 8. april fikk han imidlertid ordre til å hindre en tysk styrke i å gå inn til Narvik. På dette tidspunkt var det en slik storm at jagerne nesten ikke kunne manøvrere, og Whitworths eskadre ble derfor tvunget til en nordvestlig kurs for å ri stormen av. Først i grålysningen løyet det så pass av at kursen kunne reverseres.

Det var under denne seilas at britene 9. april kl. 0337 oppdaget en silhuett som ble identifisert som "Gneisenau" og et annet skip som ble sett å følge etter. Sjefen svingte "Renown" rundt, øket farten til 20 knop åpnet ild på 19 000 yards avstand.

Tyskerne hadde ikke vært istand til å oppfatte om det var egne eller fiendtlige skip de så og kom seg ikke til skudd før 6 minutter etter den første salve fra "Renown". Etter noen minutters kamp hvor "Renown" ble truffet to ganger av 11 tommer granater som imidlertid ikke gjorde noen særlig skade, og "Gneisenau" ble rammet i hovedkontrolltårnet som midlertidig satte dens tyngste kanoner ut av funksjon, fant den tyske admiral det best å avvikle kampen og satte farten opp til 28 knop. "Gneisenau" fikk ennu to treff i fortårnet som nu vannet fosset inn gjennom, og et treff i luftvern-batteriet.

Kursen gikk nu rett mot stormen, og sjøene slo over de svære skip som ustanselig måtte ta imot slag av hundrevis av tonn av frådende sjø mot forreste tårn. Den tyske admiral Lütjens hadde bare ett ønske: å komme seg vekk, selv om det skulle skje på bekostning av at begge båters fortårn ble satt ut av funksjon av de tunge sjøer. Admiral Whitworth som bare hadde ett stort skip, turde ikke ta den samme risiko og fant å måtte slå ned farten til 20 knop. Kl. 0610 mistet motstanderne kontakten.

I London var Forsvarskomiteens medlemmer blitt vekket tidlig og kalt sammen til møte 9. april kl. 0600. Det forelå da meldinger om at Bergen og Trondheim måtte formodes å være på tyske hender. I Clydemunningen lå fremdeles en bataljon av Scots Guards ombord på et transportfartøy. Den ble nu beordret å "avgå straks til Narvik". Men hovedoppgaven for de allierte mentes å bli å hindre tyskerne i å konsolidere sine stillinger i Bergen og Trondheim. Derfor ble det besluttet å planlegge angrep på tyske krigsskip og transportere i Bergen, og kontrollere innseilingen til havnen under den forutsetning, at fortene fremdeles var i nordmennenes besittelse. Liknende planer skulle forberedes for Trondheims vedkommende. Kl. 1015 approberte Admiralitetet den øverste flåtesjefs forslag om å sende en styrke på 4 kryssere og 7 jagere mot Bergen. Da en flyrekognosering senere på dagen oppdaget 2 tyske kryssere på Bergen havn, og det således måtte antas at festningen var på tyske hender, ble ordren annullert.

Etter forfatterens mening var dette en halvhjertet handlemåte. Hvis ordren var blitt opprettholdt, ville den britiske flåtestyrke mot Bergen om aftenen den 9. april ha funnet de tyske kryssere "Königsberg" og "Bremse", begge forøvrig skadet, og dessuten temmelig sikkert ha støtt på "Köln" som seilte sydover etter mørkets frembrudd.

Imidlertid er det et faktum at den britiske flåte under den første del av krigen var sterkt handicappet på grunn av mangel på luftvern og fly. I de tilfeller da flåten opererte utenfor beskyttelse av egne fly slik som f. eks. langs norskekysten, var den derfor utsatt for store tap ved bombing fra tyske fly. Allerede den første dag ble krysseren "Southampton" og jageren "Gurkha" skadet ved bombing. Slagkrysseren "Rodney" ble truffet av en 500 kg bombe som imidlertid ikke trengte gjennom panseret og derfor gjorde mindre skade. Mangelen på luftstøtte hindret den britiske marine i en effektiv innsats.

Etter å ha summert opp alle faktorer kommer forfatteren til at admiral Råders plan var blitt gjennomført med like stort hell som admiralen hadde forutsagt, men at han hadde "britisk og norsk uvirksomhet mere å takke for hellet enn det hemmelighold han hadde regnet med." Som Råder også hadde forutsagt, ville krigsskipenes tilbakereise til Tyskland bli den vanskeligste del av oppgaven.

(Så følger et langt avsnitt som i det vesentlige omhandler de kamphandlinger som ble utspilt mellom de respektive britiske- og tyske sjøstridskrefter langs norskekysten ~~ø~~ i de ~~ø~~ bevegde aprildager i 1940. Artikkelen slutter som følger.)

Boken er fremkommet på basis av pålitelige kildestudier og utgjør et interessant supplement til andre fremstillinger som allerede er utgitt om disse begivenheter. Forfatterens hovedpointer synes å være at de tre nordligste tyske angrepsgrupper kunne ha vært avskåret og brakt til kamp og derved hindret i å besette Bergen, Trondheim og Narvik, ennvidere at når nu den første sjanse ikke ble grepet, kunne likevel Narvik ha vært gjenerobret 13. april.

Britisk ubesluttet somhet og nølen og norske myndigheters mangel på realitetssans og handlekraft ødela mulighetene til å snu om begivenhetene på en måte som kunne ha bragt krigen inn i et helt annet spor.

A. D.

Utdrag av:

B.H. L i d d e l l H a r t

PÅ DEN ANDEN SIDE AF BAKKEN

Tysklands generaler, deres ophøjelse og fald,
samt deres egen beretning om de militære begivenheder
1939-45

på dansk ved
Axel M o r t e n s e n

C.A. Reitzels Forlag Axel Sandal

(Originalens titel:
The Other Side of the Hill
London 1948)

Kaptajn B.H. Liddell Harts forord til den danske
udgave.

.....

s. 12: Jeg går nu over til et andet emne:
man har sagt mig, at danske læsere i højere grad end
engelske og franske ville blive overrasket over min omtale i
IV. kapitel (side 46-48) af de alliertes planer om i 1939-40
at sikre sig det strategiske herredømme over Norge. Det er derfor
værd at nævne, at yderligere vidnesbyrd herom så sent som den
5. maj 1949 er blevet givet i Overhuset af Lord Hankey. Da han var
et af de førende medlemmer af det britiske krigskabinet, der blev
dannet ved krigsudbruddet, kunne ingen bedre end han vide, hvad der
var planlagt og tilsigtet. Her er hans udsagn:

" I modsætning til den gangse opfattelse er de historiske kends-
gerninger, som Nürnberg- dommene og deres præmisser hvilede på,
ikke nøjagtige. Jeg har foretaget en omhyggelig sammenligning
mellem invasionen i Norge, som den skildres i dommene, og den
beskrivelse af den, som finde i mr. C h u r c h i l l 's memoire-
værk T h e G a t h e r i n g S t o r m. Ganske vist var disse
memoirer ikke udkommet den gang, men oplysningene ville have væ-
ret til rådighed, hvis domstolen havde fundet det umagen værd
at fremskaffe dem. I stedet var dens dom helt og holdent baseret
på de udsagn, der var fremsat af tyskerne. De var ikke klare over,
hvad der foregik i de allierte lande. Jeg agter ikke i denne se-
ne time at trætte Eders Herligheder med den indgående undersøgelse,
jeg har foretaget vedrørende dette emne, men vil nøjes med at
nævne et par enkelte punkter. Havde dommerne forlangt disse
oplysninger fremlagt, ville de have opdaget, at planlæggelsen
af aggressionen begyndte her i landet. Det var den 29. september
1939 - fire dage før admiral Raeders betænkning, som altid om-
tales som det første skridt i de tyske planer - at mr. Churchill
forlangte sådanne planer utarbejdet her i landet. Begyndelsen
til den plan, som til sin tid kom til udførelse, var mineudlæg-
ningen i de norske sejlrunder, som mr. Churchill lidt efter beteg-
nede som " en første rangs krigsoperation". Han talte derefter

om den store sandsynlighed af, at Tyskland, hvis den blev udført, ville udvide krigen til Norge og Sverige, hvilket efter hans mening ville være til vor fordel; henimod slutningen af sin redegørelse fremsatte han en opfordring til at komme tyskerne i forkøbet, selv om dette ville betyde en neutralitetskrænkelse. Alt dette er netop, hvad tyskerne gjorde og tænkte. Mutatis mutandis.

Derefter ville dommerne være blevet mindet om "Altmark"-episoden, som faktisk var det første brud på folkeretten, bortset fra sænkningen af neutrale skibe. Nordmændene protesterte voldsomt derimod som et brud på folkeretten, og, som mr. Churchill bemærker, har episoden uden tvil "ansporet tyskerne til aktion". Alle disse ting blev overset af dommerne fordi de ikke indhentede udsagn fra den anden side. Efter min mening er resultatet blevet, at deres præmisser er ganske urigtige. I lyset af alle de foreliggende kendsgerninger er det umuligt at acceptere domstolens slutning: at invasionerne i Danmark og Norge ikke var forsvars-, men angrebshandlinger. Den meget vigtige operation, englændernes mineudlægning i de norske sejlruter, fandt virkelig sted den 8. april, og blev fordømt af nordmændene. Den tyske gengældelse var allerede på vej, men det er et faktum, at de protesterede, og tyskerne ankom først dagen efter - den 9. april. Både med hensyn til planlægningen og udførelsen var vi altså først på færde. Jeg tror at det var meget godt. Jeg tror, det vidner om stor forudseenhed hos mr. Churchill. Men vi begyndte faktisk med at lægge planer, og vi begik faktisk den første angrebshandling, omend vi kun havde et lille forspring. Hvis dommerne havde indhentet disse oplysninger, ville dommen have lydt anderledes."

Alle enkeltheder i de allieredes planer er naturligvis endnu ikke frigivet til offentliggørelse, men det kan oplyses, at de bl.a. omfattede en plan om landsætning af tropper i Narvik og andre steder. Det endelige mål var at besætte malmgruberne i Nordsverige og at afskære Tysklands forsyninger.

De oprindelige planer kuldastedes ved Finlands kapitulation overfor Rusland, men den 28. marts besluttede de allieredes øverste krigsråd at gennemføre mr. Churchills september-plan om mineudlægninger i norske farvande. Han siger selv i sine memoirer (I. bind, side 457), at man i forventningen om, at dette britiske fremstød ville "provokere tyskerne til modforholdsregler, også havde aftalt, at en britisk brigade og en fransk troppestyrke skulle sendes til Narvik for at besætte denne havn og rykke frem til den svenske grænse. Andre styrker skulle afsendes til Stavanger, Bergen og Trondheim for at formene fjenden adgang til disse baser."

Jeg havde siden efteråret 1939 været vidende om disse planer, og bekæmpede dem med den begrundelse, at de med bestemthed ville tilskynde Hitler til at foregribe dem - der var alt for meget, som gjorde de allieredes hensigter åbenbare - og at dette ville føre til en tysk invasion i både Danmark og Norge. Thi for enhver, som forstod sig på strategi, var det kun alt for indlysende, at tyskerne næppe ville indlade sig på en invasion i Norge uden at sikre deres forbindelser ved at besætte Danmark.

Medens Norge måske ville haft en chance for at afværge en sådan invasion, hvis der havde været passet ordentligt på, syntes jeg, at Danmark ikke havde nogen sådan chance.

Under et besøg i Danmark flere år før krigen blev jeg inviteret til den kommanderende general, og vi drøftede Danmarks forsvarsmuligheder overfor et tysk angreb. Efter at have undersøgt forholdene kom jeg

til den slutning, at det med et forstærket forsvar ville være muligt at opholde en invasion i Jylland, men at Sjælland lå så udsat, at ingen effektiv modstand var mulig. Det var åbenbart, at København var yderst sårbar overfor et pludseligt overfald, udført af tyske sø- og luftstridskræfter i forening. Således kunne jeg, efter at have studeret problemet, blot foreslå, at man erklærede København for "åben by" og koncentrerede alle disponible forsvarsstyrker i Jylland.

Selv i Jylland ville der ikke have været større udsigt til et langvarigt forsvar eller til at få forstærkninger fra vestmagterne. Da faren for en tysk invasion blev aktuel under den første verdenskrig, kom det britiske admiralitet til den slutning, at det "af søkrigsmæssige grunde ville være næsten helt umuligt at støtte danskerne." Den vigtigste af de angivne begrundelser var den, at den britiske flåde på grund af u-bådsfaren ikke kunne påtage sig risikoen ved at beskytte transporten af tropper og disses forbindelseslinier. Håbet var endnu ringere en menneskealder senere, da man foruden truslen fra u-bådene også stod overfor den endnu alvorligere trusel fra det tyske luftvåben, hvis operationsbaser lå nær ved Danmark og ved søvejene dertil. De allieredes regeringer, og især mr. Churchill, burde have taget større hensyn til disse faktorer, før de planlagde nogen aktion i Norge. Thi det var kun alt for åbenbart - undtagen for dem, der ikke ønskede at se - at ethvert sådant træk fra allieret side nødvendigvis måtte føre til, at tyskerne forinden eller straks derefter ville besætte Danmark - det strategiske springbræt til Norge.

September 1949.

-0-

.....
s.46:

Den første af Hitlers angrebshandlinger, som ikke havde hørt med til hans oprindelige planer, var invasionen i Norge i april 1940. Som Nürnberg-processen har vist, blev han ført ud i den mod sin vilje, mere af frygt end af lyst, ved den kombinerede virkning af overtalelser og provokationer. Overtalelserne begyndte med den norske nazists Vidkun Quislings argumenter om sandsynligheden af en britisk besættelse af Norges kyster med eller uden den norske regerings billigelse. De forstærkedes ved den frygt, som marinens overkommando nærede for følgerne af en sådan hændelse, som både ville stramme den britiske blokades kvælertag og hindre den tyske marines egne undervandsbåd-operationer. Denne frygt voksede efter udbruddet af den russisk-finske krig sidst i november, da der blev fremsat fransk-britiske tilbud om hjælp til Finland, som tyskerne rimeligt nok anså for et påskud til at vinde det strategiske herredømme over den skandinaviske halvø. Alligevel syntes Hitler stadig, at Tyskland havde mest at vinde ved, at Norge forblev neutralt og ønskede at undgå en udvidelse af krigen. Efter sit møde med Quisling i midten af december bestemte han sig til at vente og se, om Quisling kunne indfri sine forventninger om et politisk kup i Norge.

Imidlertid forstærkedes nervøsiteten i januar, da Churchill i en radiotale fremsatte en kraftig appel til de neutrale om at slutte op i kampen mod Hitler, samtidig med, at andre tegn på en forestående allieret aktion blev stadig mere talrige. Den 18. februar trængte den britiske jager C o s s a c k ind i norsk farvand og bordede det tyske forsyningseskib A l t m a r k for at befri de fangne britiske søfolk, det havde ombord. Dette var sket efter ordre fra admiralitetet, som Churchill da var chef for. Det gjorde

ikke blot Hitler rasende, men fik ham til også at mene, at Churchill, som var parat til at krænke Norges neutralitet for en håndfuld krigsfangers skyld, ville betænke sig endnu mindre ved at krænke den, hvis han derved kunne afbryde jernmalm-tilførslerne fra Narvik, som var livsviktige for Tyskland.

I denne forbindelse bemærkede Rundstedt under en af vore samtaler følgende: "Churchills radiotaler pløjede at gøre Hitler rasende. De bragte ham helt ud af fatning, lige som Roosevelts taler senere kom til at gøre det. Gang på gang fremholdt Hitler over for hærens overkommando, især med henblik på Norge, at englænderne ville komme først og få fodfæste i sådanne neutrale lande, hvis han ikke sørgede for at komme dem i forkøbet." Admiral Voss, som også var tilstede, bekræftede, at man i marinens overkommando havde gjort den samme erfaring, og tilføjede: "Det britiske angreb på A l t m a r k blev afgørende ved den virkning, det havde haft på Hitler - det var luntten, som udløste angrebet på Norge."

Straks efter denne begivenhed pålagde Hitler general von Falkenhorst at forberede styrkerne til et kup, hvorved de norske havne skulle erobres. På et møde den 23. februar understregede admiral Raeder, som var øverstkommanderende for marinen, at "det bedste middel til opretholdelsen af denne (malm-)trafik og til bevarelsen af stillingen som helhed er opretholdelsen af Norges neutralitet." Men han fortsatte: "Dog må det under ingen omstændigheder tillades, at Storbritannien besætter Norge. Det ville under ingen omstændigheder kunne gøres godt igen."

På dette tidspunkt fremgik det af indberetningene fra Norge, at Quislings parti var i tilbagegang, medens rapporterne fra England tydede på, at der var planlagt en eller anden aktion på norsk område, og at man var i færd med at samle tropper og transportmidler dertil. Den 1. marts udstedte Hitler sine ordrer for ekspeditionen til Norge. Den 9. forelagde marinens overkommando sin plan og understregede operationens uopsættelighed i betragtning af de indløbne beretninger om, at den britiske landgang var umiddelbart forestående. Marinens overkommando var meget bekymret herover, men dens egne forberedelser ville endnu kræve nogen tid, og for øjeblikket var den ikke i stand til at foretage sig andet end at udsende undervandsbåde, som skulle lægge sig ud for de norske havne for det tilfælde, at de britiske transportskibe skulle dukke op.

Imidlertid blev de allieredes planer for en tid forpurret ved Finlands kapitulation den 13. marts, som berøvede dem påskuddet til at gå i land i Narvik. Da admiral Raeder var hos Hitler den 26., udtalte han, at faren for en britisk landgang i Norge i denne omgang ikke længere var overhængende, men han anså det for givet, at der snart ville blive fundet et nyt påskud, så der kunne ventes nye forsøg på at afbryde malmtransporterne. "Før eller senere vil Tyskland komme til at stå overfor nødvendigheden af at gennemføre operation "Weserübung"- dækningsnavnet for ekspeditionen til besættelsen af Norge. Derfor var det tilrådeligt at gennemføre den snarest for ikke at komme for sent. Hitler gav sit samtykke og fastsatte datoen. Nu, da forberedelserne var så langt fremme, herskede der en ubændig trang til at sætte operationen i gang. Næsten samtidig hermed besluttede de allierede at lægge et nyt tryk på Norges og Sveriges regeringer. Et minobalte skulle udlægges i norsk farvand den 5. april, og den første konvoj med tropper skulle afsejle til Narvik den 8. Men mineudlægningen blev udsat til den 7., og den følgende eftermiddag afsejlede den tyske invasionsstyrke.

Tidligt om morgenen den 9. april landsattes små detachementer af tyske tropper, som for det meste var blevet transporteret om bord i krigsskibe, i de vigtigste norske havne fra Oslo til Narvik, som

de indtog uden større vanskeligheder. De følgende begivenheder viste, at de allieredes planer havde oversteget effektiviteten af deres forberedelser, og sammenbruddet af deres modforanstaltninger overlod Tyskland i besiddelse af hele Norge og Danmark. Denne erobring var blevet opnået uden nævneværdig svækkelse af styrkerne på vestfronten eller forstyrrelse af angrebsforberedelserne der. Desuden var operationen blevet udført under ledelse af O.K.W., ikke af O.K.H.

.....

"Refleksjonerne gjør sig selv"

For myndighetene utblek Norge nøytralt ved begynnelsen av andre krig. Dermed noterte sig dette, og den noterte sig nok også ediktet - hvordan kunne nøytralitet bli praktisert - for skam for oss og landet:

Efter press fra England - via Rohlf - kom derfor eringen, at ca 70% av vår flåte - derav 1.200.000 d. w. tanketanker, skulde seile for England! Tonnasje var for England i krig viktigere end både korn og kull. Var hensikten å provosere Tyskland? Representanter for den engelske regjering, ønsket åpenlyst industriledere i vårt land for å forsøke å redusere krigsviktig produksjon i tilfælde "når?" landet ble truet ind i krig.

En god tid for i April kom mange civilklædte britiske offiserer - beordret av Military Intelligence - til vårt land for å "forberede" inntagelse av små(!) britiske skip. De middel, at hen sikten var å komme en "mulig" tysk invasjon i forberedelse (altså med små små skip!) Var dette i overensstemmelse med Haagerkonventionen? Var hensikten også nu bare å provosere Tyskland? Ryktet gikk om hemmelige møter på Slottet - i nattens mulm, mørke - med en Mr. E. Smith (secret service?) hvor selv Kronprinsessen ble nektet adgang. Hva blir avtalt her? Og hvem

m profesjonskvinne. Begge disse episodene var klare & tydelige provokasjoner fra engelsk side, så meget mer når mindelagningen delvis var bluff!

O alle disse episodene hendte i en tid, da vi offisielt var nøytrale - altså for Tyskland reagerte Regjeringen fork heller ikke hussyn til sterke krav 5te - 8 April) fra militær myndighetene (bl. a. Haldor) om full mobilisering straks, voit 8 April Kom ordre om "delvis & stille mobilisering". O dette var jo vel også i Englands interesse? I høya admiral Kwisens ordre natten til 9 April (kl 1²⁰), om at fjordsperringa Rauer - Bolarne ikke skulde minnes, for ikke å innskrenke engelske krigsskips operasjonsfrihet". Som nevnt tidligere, lå den engelske flåte langt værre!

Kretts hemmeligholdt den alvorlige krussnoter av 5te April (fra England, Frankrig i anledning malmtransport langs kysten) likt til 8 April, høya både reagerte han ikke på telegrammet fra Berlin 7de April, at 20 tyske transportskit hadde forlatt Stettin 5 April med vestli, keros & torge som mål! Hvorfor? Var det du at Stettin, folk skulde overraskes "på sengen"?

Det var ikke nyheter ifleng 8 April om enighet mellom dansk, tysk regjering, om landets besettelse! O det var sendt visstnok også killep til utosaker? Ingen røk uten ild! I hvertfall ble meget få skud løst, ingen bror eller byer bombet. Det som hendte er et mysterium for os alle, hvorfor skal sandheten

lukkagges? #

Vi har noe som kalles Den Hellige Treenighet³ sitt
 og kirke! Var det også en Treenighet mellom
 meget like hellige regjeringer, som her bedro sitt
 spill? Ja - jeg bare spør! For i de gode gamle
 dager var det jo bare Jesuiterne som docerte
 praktiserte parolen, om at hensikten hellig
 midlet? -

Nordland gikk ihvertfall på linsindem! Det tapte
 vel krigen på det! Led 400.000 vel övide men
 slus gley by flake var jo praktisk talt internert her
 under freden av krigen! Men vi tapte allesammen
 - for Europa - no ampüter, fordi de store gutta ikke
 jobbet sitt tid!

O, nu står vi da omsider på en måte alle på rette
 sida²: mot mot rikt diktatur, alliert med
 Vesten² land! Men stakkars os, som den hele tid var
 på "ekte sida"

Skulle ikke en revisjon av "rettspjønt" snart nu
 være på sin plass? Det var svært mange av os - nemlig
 oply - mennesker - som fikk hysteri og nøytralitet
 i vår gøttrøper! O, medk pass! O, hensikten
 med de utrimelig harde oppjør var vel også preventivt.
 Thurst, all rulle smetallene etterhvert og os om
 oppjøret bli det aldri, for sannheten kommer frem
 Altså i det, som grundles skal dekkes?
 Det kan snart nok komme tiden, da landet dranger
 et forlikt, enigt folk.

V. Blum

1982 september

157

En generasjon krever oppreisning

Notater av Halvor Diesen

Når man, såvidt mange år etterpå, skal forsøke å trenge nærmere inn i okkupasjonstidens historie, er det nødvendig å gjøre seg opp en mening om hvorvidt det fundament som historieoppfatningen hittil, av denne tid, er holdbar eller ikke. I den hensikt er det nødvendig å gå tilbake til tiden foray den annen verdenskrigs utbrudd i september 1939.

Norge hadde i det øyeblikk en regjering av Arbeiderpartiet. Det var en mindretallsregjering, som bygget sin parlamentariske stilling på en avtale med Bondepartiet. Denne regjering var utgått av et parti, som i 1933 prinsipielt stemte for for en avvikling av landets forsvar. Stortinget vedtok samme år en ny forsvarsordning, som betød en vesentlig svekkelse av forsvaret i relasjon til den tidligere forsvarsordning, som var vedtatt i 1927, men som heller ikke var ført ut i livet.

Da krigen i Europa brøt ut i september 1939, erklærte den norske regjering, slik som også de andre nordiske lands regjeringer, at Norge ville holde seg nøytralt. Men de foranstaltninger som ble foretatt for å bevare denne nøytralitet, var små og litet tilfredsstillende. Norges geopolitiske stilling var den samme som under den første verdenskrig. Det var iallfall ikke blitt fordelagtigere. Tvertom var det fra første øyeblikk klart at den tyske krigsmaskin var ennå mere avhengig av den malm fra de svenske gruber, som ble skipet ut over den norske havn Narvik.

Og hvis man ikke hadde vært oppmerksom på det på forhånd, ble man straks minnet om det ved de mange krenkelser av vårt sjøterritorium, som fant sted helt fra første øyeblikk av, fra begge de krigførende stormaktsgrupper.

Det russiske overfall på Finland (vinterkrigen) burde også skjerpet oppmerksomheten. Når Hitler hadde åpnet storkrigen med overfallet på Polen, var det fordi han hadde truffet en avtale med Stalin. Det var en avtale som nærmest lignet en ikke-angrepspakt, men som man visste hadde mange hemmelige bi-avtaler. Av disse forstod man snart var delingen av et større interesseområde. Russisk besetning av de baltiske randstater var en del av disse

lenne

Halvor Gjerding, Bysatt i Halden
 Hov av Smålandets Amtskammer
 Generalskriver i HøyRE.

hemmelige avtaler. Videre var det tydelig at Stalin hadde sikret seg Finland som interessområde. Dette ble bekreftet ved vinterkrigen og man spurte uvilkårlig blant interesserte i Norge om også Nordkalotten var blitt Stalin interessområde. Da vinterkrigen sluttet med våpenstiltand mente man å kunne gå ut fra at Norge ikke i øyeblikket hadde noe å frykte fra den kant. Oppmerksomheten samlet seg om muligheten for en tysk eller britisk infiltrering. Begge var interessert i å kontrollere den norske skipsled..

Det er unødvendig i denne forbindelse å gjennomgå alle de forsømmelser den norske regjering fikk på sin samvittighet. I nøytralitetskrenkningene fikk Almark-affæren i Jøssingfjorden en klimaks, idet begge maktgrupper samtidig krenket nøytraliteten, uten at det fra norsk side ble foretatt noget for å vise at vi mente noe med det at vi ville hevde Vår nøytralitet. Så kom de hektiske dagene i april, hvor regjeringen konsekvent nektet å handle, og katastrofen rammet Norge 9. april 1940.

Det som inntraff 9. april 1940 avslørte regjeringen Nygaardsvold fullstendige fiasko når det gjaldt sikkerhetspolitikk og forsvarspolitikk, to søkterer i en stats styre, som hører sammen. Ved å fornekte dette faktum hadde regjeringen ført landet direkte opp i en krig. Den var - som rimelig kunne være - helt lammet av sjokket, hvilket førte til at den heller ikke hadde noget initiativ de efterfølgende dager. Og denne regjering, som hadde mistet enhver tillit, var det stortinget på Elverum, den 10. april 1940, ga en slags fullmakt til å styre landet til det igjen ble fritt. En regjering som hadde vist at den ikke kunne styre landet i fred, fikk en slegs fullmekt til å styre det i krig. En slags fullmakt? Ja, den var formelt sett utilfredsstillende, og et hastverksarbeide. Det var stortingspresident Hambros konklusjon på stortingets møte, som ville bli det siste, før landet igjen kunne bli fritt. Det ble et punktum, som tolkes som en fullmakt.

Det norske folk hørte intet til sin regjering, så lenge krigshandlingene stod på. Ingen savnet det heller. Men så fikk man høre at krigshandlingene i Norge var slutt, og regjeringen Nygaardsvold fulgte kongen til London. ~~Den var "kanoniser" som et slags "fantom"-regjering.~~

Den var opphøyet til en slags "fantom"-regjering, som skulle styre Norge fra London.

Regjeringen Nygaardsvold ble ikke mere populær av det." Dens forbindelse med hjemlandet var meget løs. Den kunne intet gjøre før å skape noen nærmere kontakt, enn hvad kurerer kunne hente og bringe eller hvad det kunne snappes opp i radio. Folk i Norge hørte i denne tid på hvad kongen hadde å si, og efterhvert spilte "røsten fra London" i Øksnevads nyhetsformidling en meget betydelig rolle, ikke minst fordi det ga alle dem, som syslet med utsendelsen av "illegale" aviser, et rikt, og for det meste, vel avveiet materiale, til forsendelse videre..

For å gjøre en lang historie kort: Vi hjemme i Norge var overlatt til oss selv. De situasjoner som oppstod fra tid til annen under okkupasjonen, måtte vi takle på egen hånd. Det vi her hjemme hørte fra regjeringen i London, var - stort sett - ikke rosverdig. Ryktene gikk, og man fikk en sterk fornemmelse av at regjeringspartiet med hell søkte å forberede sin hjemkomst, i vel forberedt stand.

Det hjemmeværende norske folk fikk igrunnen ingen kontakt med "fantom"-regjeringen, før krigen var slutt, og okkupasjonen gikk over historien. Da kom regjeringen hjem, med Landssvikeranordningen i porteføljen. Den var laget og vedtatt i London. Den var i virkeligheten et forsøk fra Nygaardsvold-regjeringens side, på å velte alt ansvar for det som var skjedd 9. april 1940 og senere i fem år, over på en krets mennesker hjemme, et parti som iallfall ikke hadde noe ansvar for det som overgikk oss 9. april 1940 og derefter i fem år. N.S. hadde ingen mann på stortinget i 1940. Partiets konstitusjonelle program var kjent fra før

At denne landssvikeranordning var grunnlovsstridig, er det vel idag ingen som er i tvil om. At regjeringen fikk det gamle storting, som var valgt i 1936 og som selv var ansvarlig for at vi hadde regjeringen Nygaardsvold, vedtok anordningen i 1945, kan ikke forbause. At høyesterett godkjente landssvikeranordningen som gjeldende lov, var forferdende, men kan kanskje forklares ved at medlemmer av høyesterett selv hadde vært rådgivere for anordningen. At det juridiske fakultet ikke protesterte mot anordningen, var utilgivelig. Men verst av alt var at det historieske fakultet godtok anordningen som et mønster for det som skjedde her i de fem okkupasjonsårene.

En historisk vurdering av det som hadde skjedd i Norge under den isolasjon landet hadde befunnet seg i under okkupasjonen, skulle tilsi at den historiske vurdering av folks handlemåte her skulle ha tatt sitt utgangspunkt i de problemer folk her hjemme hadde. De kunne være forskjellige fra sted til sted. Men de hadde som fellestrekk, at man lite eller intet kjente til det som foregikk i London. Ja sogar "Kretsen"s adferd i Oslo var ukjent for den aller største del av landet.

I Oslo og i andre større byer var det nok skapt en motvilje mot NS, som kunne lignes med en lynsj-mentalitet. Denne spredte seg etterhvert videre ut, og kom etterhvert til London, hvor den resulterte i den beryktede "landssvikeranordning"..

Man kan antageligvis ikke frikjenne "Kretsen" i Oslo, fra å ha inspireret regjeringen i London til et strengt oppgjør med NS. Men det frikjenner ikke regjeringen fra det ansvar som fulgte med en grunnlovsstridig forordning. Det ville forøvrig være en oppgave for en historiker, å efterspore, hvor meget og hvor langt regjeringen har fulgt inspirasjoner fra "Kretsen".

Som det nu ble, kom regjeringens anordning, fulgt av stortingets vedtak i 1945, til å piske opp denne lynsjmentalitet slik at den etter hvert besatte hele rettsapparatet og de forskjellige massemedia.

Det kan vel sies generelt at det fandtes landsforredere, som var medlemmer av NS. Men det kan vel også slås ~~slås~~, at man godt kunne være landsforreder, uten å være medlem av NS. I alle tilfeller måtte vedkommendes ^{forståelses} ~~forståelses~~ ^{og} ~~og~~ ^{gjernings} ~~gjernings~~ sinnhold, derunder også de subjektive straffbarhetsbetingelser, bringe det inn under de bestemmelser om forrederi, som ble rammet av straffeloven av 1902, som dekket slike handlinger, og som var gjeldende 9. april 1940. Å være medlem av et politisk parti hadde aldri vært straffbart i Norge. Selv i 1920-årene, da vi hadde et politisk parti, som hadde som sitt program å ville endre landets konstitusjon ved en revolusjon, dukket ikke tanken om å forby medlemskap av et slikt parti ^{opp} ~~opp~~ ^{imot} ~~imot~~, kan man gjerne si. Da, man etter stortingsvalget i 1924 skulle konstituere det nye storting, utsatte man stortingsmøtet for at to nye stortingsmedlemmer, valgt på et slikt revolusjonært program, kunne bli løslatt fra fengslet, hvor de avsonet dom for militærnektning.. Slik var det den gang.

I tillegg til en heksejagt etter å straffe medlemmer av NS, føyet landssvikeranordningen også et nytt ersatnings-
~~grunnlag~~

grunnlag, nemlig at medlemmer av NS skulle være solidarisk ansvarlige for den skade partiet hadde påført landet.. Nu har det visnok ikke vært gjort noe forsøk på å regne ut, hvilket skadebeløp det i dette tilfelle ville dreie seg om. Det ble derfor nærmest å anse som en bot som tilleggsstraff. I et fremtredende tilfelle kom dette til å vise sin groteske karakter. Det ble, som kjent ikke reist noen straffesak mot Knut Hamsun, men derimot en erstatningssak. Nå viste det seg å være tvil om Knut Hamsun virkelig var medlem av NS. Dette var en tvil, som den juridiske dommer i Grimstad byrett avgjorde til Hamsuns fordel. Men da saken kom til høyesterett, var ingen av dommerne der i tvil. Hamsun skulle vær så god være medlem..

Om det ikke ble foretatt noen beregning om hvad NS' styre hadde kostet landet, så ville det være et meget enkelt spørsmål å bringe på det rene hvad arbeiderpartiets regjerings vanstyre hadde påført landet av skade. Man kunne f. eks. begynt med Norges Banks okkupasjonskonto plus de utgifter det hadde kostet å holde en regjering m.m. i England. ~~Men~~ det ble ikke tale om å pålegge arbeiderpartiets medlemmer et solidarisk ansvar for hvad dets regjerings vanstyre hadde påført landet.

Et direktiv fra regjeringen, som også gled lett inn hos de offisielle historieskrivere, var påstanden om at Norge den hele tid hadde vært i krig mot Tyskland, også efter at krigshandlingene i Norge var slutt, og regjeringen flyttet fra landet. Der må det vel ^{mer} på det rene at om enn, efterhvert, regjeringen i London og de norske i de vesteuropeiske land var i krig med Tyskland de jure, så var iallfall vi hjemme i Norge ikke i noen militær krig. En annen sak er at Terbovens tale den 25. sept. 1940, av mange ble oppfattet som en krigserklæring mot det sivile Norge. Men det var en "krigserklæring" som man måtte reagere individuelt på. Man hadde intet organ, ingen instans å venne seg til, for å få svar på spørsmålet om hvorledes en slik krig skulle takles.

Forholdene i Norge i de fem okkupasjonsårene var meget vanskelige. Vi hadde en regjering i London, som bare et fåtall hadde noen tillit til. Så liten var denne regjerings anseelse at endog den hjemmeværende del av stortingets presidentskap var villig til den og gikk med på å avsette den, for å få et eget riksstyre her hjemme. Vi hadde ingen presse, ingen radio, tilgjengelig for alle. Folk var gjenstand for en skupellos propaganda for ensretting.

Så meget er blitt klart, at menneskenes handlinger og standpunkttagen her i landet, må bedømmes ut fra de forhold som var de rådende her i landet, ikke efter synsmåteene i London

Såvidt eridres var det Bismarck, som i sin tid svarte, da han ble spurt om han ikke var redd for historiens dom: "Historien? Den skriver vi selv."

Denne uttalelse faller meg inn ved betraktningen av regjeringen Nygaardsvold. Den forsøkte å skrive historien selv. Men på samme måte som Bismarck, vil man oppdage, at så letvint er det ikke i det lange løp.

x

Det ville være av stor betydning å få en vitenskapelig granskning av landssvikeranordningens tilblivelse, og hvor de mange forunderlige synsmåter har sin kilde. Bl.a. den ting at man i denne anordning forutsetter at ethvert medlemskap av NS, var en støtte av tyskerne. Det motsatte var jo tilfellet. Det må antas at de fleste som i årene 1940 - 1944 tvert imot, meldte seg inn i NS for å støtte den norske administrasjon i Norge. Så langt som til fantomregjeringen i London rakk ikke de flestes tankegang i disse årene. Man plikter å tro dem, når de hevder at det var for å støtte et norsk styre, de meldte seg inn. Naturligvis fandtes det undtagelser, personer som grep til det makttilbud tyskerne ga, for at de kunne fremme sine særlige undtagelser fra konstitusjonen. Men man må gå ut fra at dette var undtagelsene, inntil noe annet kan bevises.

Like interessant ville det være om man kunne slå fast, hvorfra den besynderlige erstatningsbestemmelse skrev seg fra. Hvis hensikten var å bringe på det rene, hvem som hadde tjent på det tyske regimente, så var det andre veier å gå. Det var en mengde bedrifter som tjente gode penger på tyskernes tilstedeværelse og det var mange som søkte godt betalt arbeid ved tyskernes anlegg, uten å være medlemmer av NS..

Det er ikke her meningen hverken å dømme noen eller frifinne noen. Det er det de lovlige domstoler som skal gjøre, i henhold til gjeldende lov. Men om landssvikeranordningen, må det være tillatt for en jurist og et almindelig menneske, å si at den er en skamplett på norsk rettsvesen. Det var en "undtagelseslov", av den type som kan forekomme i et diktaturstyret land. Det beste man kan si om den, er at den var ganske overflødig.

Et tema, som det er maktpåliggende å få belyst meget grundig og vitenskapelig, er hvorvidt Norge virkelig var i krig eller ikke, etter at kampene ble avsluttet, etter våpenstilstanden 10. juni 1940. Et av de avgjørende momenter synes å måtte være regjeringens egen adferd. Regjeringen ga fra London, i slutten av juni 1940, eller omkring månedsskiftet juni/juli, tillatelse til at de i Sverige

7.
internerte norske tropper (av Østfoldbrigaden), å vende tilbake til Norge. Det må man vel kunne se som en tilkjendegivelse av at det ikke lenger rådet en krigstilstand i Norge. Det ville vel være en uhørt ting i verdenshistorien at en land som var i krig sendte tropper som var unkommet fienden, reise tilbake til den fiendtlige krigsleir, for å tjenesgjøre i såvel tjeneste der.. Til og med befalet fikk lov til å reise hjem hvis de ønsket. Det er lite påfallende at man da i hjemlandet gikk ut fra at krigstilstanden, for så vidt Norge angikk, var opphørt. At de utenfor landet værende norske meldte seg til tjeneste dær hvor det var ønsket, var en sak som man ikke fant hadde noget med Norges "krigstilstand" å gjøre.

X

Mange år er gått etter okkupasjonen. Mange av dem, som ble rammet av oppgjøret etterpå, er gått bort. Å skaffe de enkelte en oppreisning, er det vel for sent å tenke på. Siste gang saken var oppe i stortinget, ble det mot en stemme besluttet at sakene ikke skulle tas opp igjen. Den ene stemme var en sorenskriver, som representerte Arbeiderpartiet fra Sogn og Fjordane.

Men om man ikke kan skaffe de enkelte oppreisning, så kan en saklig og videnskapelig granskning av den tid det her dreier seg om, ~~så kan man~~ gi en generasjon den oppreisning, som ligger i en korrekt historisk utredning.

Det må være et mål, for alle, som har den ringeste fornemmelse av at urett er begått.
